

VENITURI ȘI PERFORMANȚĂ ÎN POLITICA SOCIALĂ

SIMONA ILIE

Articolul reprezintă o analiză a dimensiunii sărăciei pe etape ale constituirii veniturilor și după diferite grupuri de risc. Pe date ale anilor 2013–2015, studiul urmărește indicatori ai sărăciei și inegalității în România, comparativ cu țări ale spațiului european, grupate după modelele sociale conturate de Boeri pe datele sfârșitului de secol trecut. Demers rar al studiilor comparative, structura bugetelor gospodăriilor din câteva țări europene este un preambul al acestor comparații. Concluziile analizei conduc la formularea unor posibile direcții de intervenție care să crească performanța politicii sociale românești.

Cuvinte-cheie: sărăcie, eficiența protecției sociale, bugetul gospodăriei.

INTRODUCERE

Este de presupus că guvernării cunosc nevoia socială și răspund acesteia prin programele de guvernare pe baza cărora au câștigat votul populației; toate reglementările legislative promovate de-a lungul guvernării, indiferent de domeniu, este de așteptat să fie consecvente și coerente, cu un set de valori și priorități sociale acceptate și armonizate cu resursele și obiectivele economice.

În vremuri stabile economic și politic și setul este relativ stabil, ajustându-se minimal contextului economic și social, inevitabil supus progresului. Globalizarea, căderea comunismului, extinderea spațiului UE, criza economică și financiară, lupta antiteroristă sunt procese care însă au marcat profund societățile europene și, implicit, valorile, principiile și prioritățile sociale în ultimele trei decenii. Politicile sociale au fost expuse unor procese de reformă și – împreună cu politica economică – au fost monitorizate din perspectiva performanțelor lor în raport cu nivelul de trai al populației. Procesele amintite au marcat diferit societățile europene, pe de o parte datorită poziției diferite în care s-au aflat în raport cu acestea, pe de alta datorită nivelului economic, istoriei sociale și modelelor culturale diferite.

Autori precum Esping-Andersen (1990, 1999), Ferrera (1998) sau Boeri (2002) au observat însă comunalități în efortul guvernelor de asigurare a bunăstării

Adresa de contact a autorului: Simona Ilie, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: sf_ilie@yahoo.co.uk.

în societate, rezultând câteva tipuri de intervenție. În funcție de felul în care se raportează la libertatea individului și proprietatea privată, țările tind să accepte grade diferite ale inegalității economice în societate, vizând deopotrivă modul în care se constituie veniturile gospodăriilor – sub acțiunea cât mai liberă a pieței sau nu – și situațiile de vulnerabilitate ale individului care justifică intervenția statului.

Extinderea spațiului Uniunii Europene a indus un curent de convergență (și) în politica socială a țărilor membre, care însă nu a anulat diferențele naționale. Mai buna cunoaștere a modelelor sociale din țările membre, posibilă odată cu acest proces, a făcut tot mai clar faptul că politica socială nu se rezumă la protecția pasivă, curativă, ci presupune în bună măsură intervenție preventivă și că nu vizează beneficiile sociale (veniturile redistribuite) ale celor în nevoie, ci veniturile populației în ansamblu lor. Obiectivul eficienței politicii sociale poate motiva intervenția în ce privește accesul populației la veniturile primare (rezultate din participarea directă la procesul productiv) și modul lor de formare, ca și suportul direcționat spre un segment pe care lipsa de contact (stabil) cu piața muncii îl menține departe de un nivel de trai minim acceptat.

Intervenția la nivelul veniturilor primare poate lua forme diferite, în funcție de context, de la asigurarea unui cadru antreprenorial favorabil (stabilitate legislativă coerentă inter-sectorial, care să susțină obiective economice asumate pe termen mediu) la facilități acordate celor aflați la baza distribuției veniturilor din muncă (pentru angajați sau pentru angajatori), care să motiveze participarea lor pe piața muncii. Intervenția prin procesul redistributiv este și ea diversă, în raport cu grupul sau problema pe care o vizează, eficiența raportându-se nu atât la cuantumul beneficiilor, cât la corelarea politicilor tangente nivelului de trai (sănătate, locuire, educație, politici flexibile de ocupare), oportunitatea/ necesitatea unor măsuri-investiție cu efect pe termen mediu și lung (prevenția în sănătate, plan de locuire, servicii sociale), ca și depistarea și valorificarea tuturor resurselor potențiale care pot fi dedicate scopurilor sociale. Acest ultim aspect vizează optimul în nivelul și obiectele impozitării, dar și oferta potențială privată (firme, ONG-uri, persoane private), care trebuie motivată și cuprinsă în politica socială.

Prezentul demers propune atenției indicatori ai sărăciei (dimensiuni, intensitate, grupuri de risc) și ai inegalităților de venit urmând clasificarea țărilor europene propusă de Boeri. Acesta extinde analiza și asupra țărilor fostului bloc comunist, pe baza cheltuielilor sociale. Observarea structurii bugetelor gospodăriilor, rar abordată în analize comparative internaționale datorită diferențelor de înregistrare statistică și, apoi, a dimensiunii sărăciei urmare a diferitor mecanisme ale formării acestora și pe diferite segmente de populație este menită să atragă atenția asupra importanței înțelegerii politicii sociale în sens extins, acoperind deopotrivă atât o etapă distributivă, cât și pe cea redistributivă. Analiza plasează România în contextul acestor modele și formulează, sub forma secțiunii concluzive, posibile direcții de intervenție pentru îmbunătățirea performanței politicii sociale românești.

CADRU TEORETIC ȘI METODOLOGIE

O clasificare frecventă a veniturilor gospodăriilor urmărește distincția venituri primare–venituri din transferuri, anterior amintită, și se referă la:

a. veniturile primare sau ale factorilor de producție, care sunt venituri obținute prin distribuția rezultatelor producției între posesorii factorilor care au contribuit la realizarea ei (forța de muncă, capital, teren; Cowell, 2007). La nivelul gospodăriilor, cele mai frecvente astfel de venituri sunt cele din muncă (rezultând din calitatea de salariat, lucrător pe cont propriu sau angajat). Acestea li se adaugă posibile venituri din proprietatea asupra capitalului sau terenului, alcătuind categoria venitului din proprietăți (dobânzi, dividende, chirii, vânzări);

b. veniturile redistribuite sau din transferuri, sunt, la rândul lor, formate din multiple surse: venituri de tip asigurator, asistențial sau din transferuri private (Barr, 1993; Zamfir, 1995). Primele sunt condiționate de veniturile din muncă, nivelul acestora influențând nivelul veniturilor asigurate. Mecanismele de asigurare pot fi private sau sociale și determină resursele ce revin persoanei odată cu ieșirea de pe piața muncii, urmare a vârstei, șomajului sau unor condiționări ale stării de sănătate. Cele mai diverse mecanisme de determinare se întâlnesc în cazul pensiilor, care pot fi constituite în sistemul solidarității sociale (modelul *pay-as-you-go*), prin investiții în sisteme ocupaționale (în general obligatorii) sau în scheme private, cele din urmă fiind voluntare. Veniturile de tip asistențial exprimă opțiunea guvernelor în direcția protecției celor expuși riscului de sărăcie, sprijinul care le este dedicat fiind condiționat de dovedirea situației de risc. Fiind tot un venit redistribuit, transferurile private intergospodării se adaugă acestei categorii, alături de transferurile primite de la ONG-uri; active în domeniul social, activitatea acestora poate fi uneori parte a suportului social acordat de către societate celor în nevoie, caz în care (cel puțin parțial) aceasta este subsumată planului de protecție socială la nivel comunitar (Ilie, 2014).

Cu câteva excepții, veniturile gospodăriei pot avea și formă non-monetară (bunuri sau servicii), motivația acestora fiind de asemenea diferită. Ele pot fi o formă de suport care răspunde mai bine grupului în nevoie (și deci mai eficientă), pot fi un stimulent (care să recompenseze un merit sau un statut, de regulă în cazul angajaților) sau pot fi rezultatul în sine al muncii desfășurate.

Statisticile naționale cu privire la structura bugetelor reflectă principiile care stau la baza constituirii lor, deci specificului național. Detalierea structurii bugetare, așa cum este accesibilă publicului larg, ține cont de prevalența diferitor surse de venit, de interesele explicite în susținerea anumitor grupuri de risc, de mecanismul public/privat pe baza cărora se constituie și pot sau nu urmări explicit relația cu statistica macroeconomică. Din acest motiv, clasificările disponibile nu se pot reorganiza în mod necesar pe o structură identică, ceea ce impune ca analiza comparativă a bugetelor diferitor țări să fie abordată cu prudență, estimativ.

Pe baza datelor ultimei jumătăți a anilor '90, datorită nivelului și structurii cheltuielilor sociale, a analizei logit și a descompunerii indicilor de inegalitate, Boeri (2002 a, 2002 b) conturează, pentru spațiul european, existența a șase modele sociale, astfel:

a. modelul anglo-saxon (Marea Britanie, Irlanda), apelează la asistența socială ca ultim resort al protecției sociale și orientează transferul social prioritar pe grupa de vârstă activă, în condițiile unor cheltuieli sociale reduse (ca % din PIB). Protecția împotriva șomajului se realizează mai degrabă prin generozitate în acordarea de beneficii de șomaj și mai puțin prin protecția ocupării (condiții de disponibilizare, nivel salarial), având o prezență sindicală redusă; rezultă astfel și o mai mare dispersie a veniturilor salariale și o relativ ridicată incidență a salariilor mici. Transferurile tind să fie orientate în cea mai mare măsură (comparativ cu celelalte modele) către familii numeroase și femei, respectiv în cea mai mare măsură invers asociate posesiei locuinței și nivelului de venit al gospodăriei;

b. modelul nordic (Danemarca, Finlanda, Suedia, Olanda), caracterizat prin cheltuieli ridicate de protecție socială, protecție socială universală în baza principiului cetățeniei (de unde și cea mai slabă asociere între vârstă și probabilitatea de a primi ajutor social, deși pozitivă), ocupare ridicată în sectorul public, intervenție extinsă prin măsuri active de ocupare, prezență sindicală la locul de muncă și în administrarea și stabilirea beneficiilor de șomaj de unde și o distribuție relativ compactă a salariilor. Este grupul de țări cu cel mai mare impact al transferurilor în reducerea inegalităților. Este cel mai intens protectiv în raport cu starea de sănătate, dimensiunea familiei (dar nu și numărul de copii minori), respectiv intens invers asociată nivelului de venit al gospodăriei (prezentând deci cea mai bună focalizare pe populația săracă);

c. modelul continental (Austria, Belgia, Franța, Germania, Luxemburg), se bazează intens pe beneficii asigurate și, deși în descreștere, prezintă influențe ridicate ale puterii sindicale, prin mecanisme de extindere a negocierilor colective¹, ceea ce conduce la o distribuție mai compactă a salariilor. Acordarea beneficiilor este negativ asociată femeii (dar independentă de statutul marital) și cel mai puternic asociată numărului de minori în gospodărie.

¹ Mecanismele de extindere sunt reglementări prin care rezultatul negocierilor colective aplicabil membrilor de sindicat, cu privire la relațiile de muncă, pachet salarial, timp și condiții de muncă, posibilitate de disponibilizare etc., se aplică și populației ocupate care nu este cuprinsă în forme sindicale, dar care se află în situații similare cu membrii de sindicat în ce privește ramura de activitate/meseria/nivelul de calificare. Acestea permit ca în condițiile scăderii gradului de sindicalizare să se mențină totuși rate ridicate de acoperire a populației ocupate prin negocieri colective. Visser (2013: 86 și 88) surprinde descreșterea generală a gradului de sindicalizare (uniondensity), în ultimii 30 de ani, în țări ale UE, OCDE sau SUA. Țările fostului bloc comunist prezintă cea mai accentuată scădere a sindicalizării, atingând în 2010 un nivel apropiat SUA, cca. 15%, față de cca. 65% în Europa nordică. Urmare a acestor mecanisme, rata de acoperire urcă la cca. 30%, similar Marii Britanii, fiind notabil mai mică decât în Europa sudică (cca. 75%) sau cea nordică și cea central-vestică (Austria, Germania, Belgia, Franța, Olanda) (85–87%).

d. modelul mediteranean (Portugalia, Spania, Italia, Grecia), prezintă o concentrare ridicată pe cheltuieli pentru pensiile de vârstă, pensionare anticipată, slabă prezență a beneficiilor dedicate familiei și a celor de asistență socială, puternică protecție a ocupării, în condițiile unei puternice influențe a sindicatelor prin mecanisme de extindere a negocierilor colective. Este cel mai puțin eficient în reducerea inegalității cu și fără considerarea pensiilor. Transferurile sociale sunt mai degrabă negativ asociate femeii (dar și statutului de căsătorit), ca și dimensiunii familiei, iar proprietatea asupra unei locuințe se exclude, în cea mai mică măsură, de la beneficii sociale. Acestea sunt slab focalizate în raport cu venitul gospodăriei (prezentând chiar o corelație pozitivă) și, de asemenea, sunt pozitiv asociate cu educația scăzută. Aceste țări au și un sector informal relativ mai ridicat;

e. țările Grupului Vișegrad (Rep. Cehă, Ungaria, Polonia), au cheltuieli mai mari de protecție socială (comparativ cu celelalte țări ale spațiului fost comunist) și o rețea de protecție socială mai bine dezvoltată, care limitează șocul pierderii salariilor mai ales la capătul inferior al distribuției veniturilor. Polonia, Ungaria (și Slovenia) au un sistem de beneficii de șomaj puternic focalizat pe săraci, în timp ce Rep. Cehă și Slovacia au costuri mai ridicate pentru disponibilizare la angajator;

f. Rusia și fostele țări ale Federației Ruse, au o foarte mică protecție prin beneficii de șomaj, pensii mici (deși acestea prezintă o pondere mare în cheltuielile sociale) și, totodată, o rată mică de înlocuire a salariilor comparativ cu statele Europei vestice. Pe ansamblu intervenția statului în reducerea inegalității este scăzută.

Estimarea dimensiunilor economiei informale în țările cu recent istoric comunist (Lackó, 1999) este rezonantă cu această clasificare a țărilor în tranziție: Grupul Vișegrad are cea mai mică extindere a acesteia, Țările Baltice (Estonia, Letonia și Lituania) o poziție intermediară, iar Rusia – alături de celelalte țări ale Federației – o prezență ridicată a economiei informale.

Boeri regăsește România și Bulgaria într-o poziție intermediară, între Grupul Vișegrad și țările Federației Ruse, ca nivel al cheltuielilor sociale, cu un nivel estimat al economiei informale la valori similare mai degrabă Țărilor Baltice, depășind însă Grupul Vișegrad în privința generozității beneficiilor de șomaj. Comunalități între cele două state sud-est europene, ca și diferențe față de celelalte țări amintite ale blocului comunist punctează și Cerami și Stănescu (2009) în analiza transformării statului bunăstării în Bulgaria și România.

Măsurarea sărăciei în spațiul european are la bază conceptul deprivării, așa cum a fost formulat la nivel social de către Townsend (1979). În raport cu veniturile este definit riscul de sărăcie, adică situația în care veniturile unei gospodării sunt sub un nivel „comun, obișnuit” în societate, nivel pentru identificarea căruia este acceptat în prezent pragul de 60% din mediana veniturilor gospodăriilor². În definirea

² Rata riscului de sărăcie (monetară) este o măsură de tip relativ a estimării sărăciei, calculată ca procent între numărul celor al căror venit disponibil nu depășește 60% din nivelul median al veniturilor disponibile în gospodării și total populație.

veniturilor sunt considerate doar veniturile monetare. Nivelul median rezultă din contorizarea numărului de gospodării cu venituri sub fiecare dintre pragurile de venit existente în societate, ordonate crescător, indicându-l pe cel sub care se plasează jumătate dintre gospodării. Într-o societate cu o distribuție inegală a veniturilor între niveluri mici și mari, în care prevalează cele mici, mediana este mai mică decât media veniturilor. Depărtarea mediane față de medie, calculată ca raport între cei doi indicatori, este o măsură a inegalității distribuției veniturilor, mai transparentă decât indicatorul clasic al inegalității (indicele *Gini*), dar nu alternativă.

Lucrarea de față supune observației România versus modelele sociale conturate de Boeri și, marginal, situația particulară a unora dintre țările membre, pe baza celor mai recente date. Pentru a identifica profilul diferitelor modele, am optat pentru un nivel mediu al indicatorilor comparați, în defavoarea unei valori anuale, care ar putea rezulta dintr-o conjunctură a momentului. Pentru comparații între modele am utilizat, așadar, media aritmetică simplă pe 3 ani (2013–2015) a indicatorilor pentru fiecare țară, iar ca referențial al modelului media aritmetică simplă a acestora pentru țările componente. În situațiile excepție, în care nu au fost disponibile datele pentru toți cei trei ani, au fost luate în analiză doar datele existente, pentru a evita pe cât posibil excluderea vreunei țări. Analiza situațiilor naționale particulare folosește datele ultimului an cu informații complete, de regulă 2015.

Sursa principală de date este site-ul Eurostat, iar pentru România și datele Tempo ale Institutului Național de Statistică. Acestea sunt completate cu informații privind structura bugetelor de venituri identificată pe site-uri ale Institutelor Naționale de Statistică, informații care un sunt acoperite în efortul de uniformizare realizat de Eurostat.

BUGETUL GOSPODĂRIEI

Bugetul gospodăriilor românești este dominat de drepturi de tip salarial, reprezentând 56,2% din venitul total brut al gospodăriei (prelucrări după Tempo-INSSE/BUF105I). Acestea sunt urmate de cele din transferuri sociale (23,8 %), de veniturile din munca în gospodăria proprie (echivalarea consumului propriu non-monetar – autoconsumul, 10,7%), de cele din activitatea antreprenorială (inclusiv cea pe cont propriu) și proprietăți (3,5%), respectiv de alte venituri (1,4%).

Observând structura bugetelor câtorva țări (*Tablelul nr. 1*) regăsim dominația veniturilor de tip salarial ca numitor comun (54–64% din bugetul gospodăriilor; rezultat din diferența primelor două rânduri), dar și particularități naționale notabile, care permit înțelegerea impactului diferit al transferurilor asupra dimensiunii sărăciei.

O diferență majoră în structura bugetelor este dată de contribuția pensiilor ocupaționale sau a celor private la bugetul total. Cu o contribuție mică pe ansamblu (14,7%), în Marea Britanie veniturile tip pensie sunt relativ egal constituite din pensii publice și private, spre deosebire de Finlanda, unde pensiile publice sunt marginale, sau de țările fostului bloc comunist, unde pensiile ocupaționale/private³ nu au o contribuție notabilă (și nu sunt separat specificate) în bugete.

Tabelul nr. 1

Structură estimativă a bugetului gospodăriei
în câteva⁴ țări europene, 2015 (%)

Țări/ Categorii de venit brut	Marea Britanie	Danemarca	Finlanda	Ungaria	Republica Cehă	România	
						Buget cu autoconsum	Buget fără autoconsum
Din muncă, din care	60,7	68,2	62,8	69,0	71,8	60,7	68,0
<i>pe cont propriu</i>	6,9	4,5	4,1	7,8	12,8	4,5	5,0
Venituri din capital și proprietate	3,1	4,4	7,9	1,9	2,7	1,7	2,1
Venituri din pensii, din care	14,7	18,6	20,3	23,6	18,9	20,5	23,0
<i>Pensii publice</i>	6,5	11,9	2,3	23,6	18,9	20,5	23,0
<i>Pensii private/ocupaționale</i>	8,2	6,7	18,0	-	-	-	-
Alte transferuri publice	6,6	8,0	7,7	5,4	3,8	3,3	3,6
Alte venituri	-	0,8	0,5	-	-	1,8	1,9
<i>Venituri în natură (autoconsum)</i>	-	-	-	-	-	10,7	-
Alte venituri în natură	14,9	-	-	-	2,9	1,4	1,5
Venituri nete, % din venitul brut	71,4	63,7	75,1	79,9	86,3	83,5	81,5

Sursa: calcule ale autorului după site-uri ale Institutelor naționale de statistică⁵.

³ Implementate relativ curând, în aceste țări pensiile ocupaționale și cele private nu produc încă efecte notabile în bugetul gospodăriilor.

⁴ Selecția țărilor s-a făcut pe baza datelor disponibile pentru țări UE28, care au putut fi grupate, cu estimație rezonabilă, pe structura prezentată. Datele Germaniei și Poloniei nu au fost prezentate din aceste considerente.

⁵ Marea Britanie: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/personalandhouseholdfinances/incomeandwealth/datasets>, financial year ending 2016 – Table 2; Danemarca: <http://www.statbank.dk/statbank5a/selectvarval/saveselections.asp-INDKP101>; Finlanda: http://tilastokeskus.fi/meta/til/tjt_en.html, http://tilastokeskus.fi/til/tjt/kas_en.html-140_tjt_tau_107; Ungaria: https://www.ksh.hu/docs/eng/xstadat/xstadat_annual/i_zhc014c.html-HU_2_2_1_1ic; Republica Cehă: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/en/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZUR01&z=T&f=TABULKA&katalog=30847&c=v3~8_RP2015; România: Tempo_IN SSE/ BUF105I, vizualizat august 2017.

O altă diferență ține de forma non-monetară a veniturilor. Aceasta cuprinde contravaloarea unor produse și servicii primite de către angajați de la angajatori, ca parte a înțelegerilor contractuale (ex.: telefon, transport, pachet de servicii de sănătate, vouchere, alte produse sau servicii cu preț redus sau gratuit), recompense sau rezultate ale muncii realizate în natură de către cei ocupați pe cont propriu, ca și produsele și serviciile primite de populație sub forma suportului social (ex.: transport gratuit, masa gratuită a copiilor la școală, servicii de sănătate sau educație, întreținerea locuinței, vouchere etc.). De regulă marginale în raport cu nivelul general al veniturilor, astfel de venituri nu sunt menționate distinct (ex.: Polonia) sau sunt general specificate (ex.: Rep. Cehă). Spre deosebire, în Marea Britanie subvențiile primite de gospodăria echivalează veniturile din pensii, în timp ce în România venituri în natură similare celor din Marea Britanie reprezintă doar 1,4% din bugetul gospodăriilor. Acestea sunt completate însă în România de venituri în natură obținute (și totodată consumate) de populație prin munca în gospodăria proprie, categorie de venit care urmează pensiilor ca importanță în buget (10,7%) și care ar putea fi asimilată veniturilor din munca pe cont propriu. Similar țărilor nordice, promotoare ale modelului social-democrat, această din urmă categorie are o contribuție mică la buget, dar – spre deosebire – veniturile asistențiale (inclusiv șomajul, grupate în categoria alte transferuri publice)⁶ contribuie la bugetul gospodăriilor de peste 2,5 ori mai puțin în România.

RISCU DE SĂRĂCIE

În prezent, fără ca aceasta să fie o situație excepție, România atinge maximul european în privința riscului de sărăcie. Diferențiat după cele trei mari grupe constituente ale bugetului observăm că veniturile primare⁷ expun sărăciei un segment de populație între cele mai mari din Europa (49,5% față de 44,7% media UE28). Se definește astfel sărăcia pretransfer. Prin adăugarea transferurilor (în urma redistribuirii) dimensiunea sărăciei (posttransfer) poate scădea la mai mult de jumătate din nivelul inițial. În mai mare măsură, în relație cu veniturile din muncă, contribuția pensiilor⁸ la reducerea sărăciei este în general superioară celei rezultate din veniturile de tip asistențial.

⁶ Beneficiile de șomaj se acordă în virtutea unui principiu asigurator, presupunând plata unor contribuții sociale dedicate care asigură individului dreptul de a beneficia de acest sprijin în cazul în care devine șomer. Drepturile aferente perioadei de șomaj au și un profil asistențial: se acordă o perioadă limitată, uneori condiționat și de alte considerente decât statutul de șomer, sumele anumitor perioade sau categorii de șomeri nefiind determinate procentual din veniturile anterioare șomajului (Stroie, 1999). Pe acest considerent, ca și al prezenței mai reduse în buget, ele pot fi asociate veniturilor asistențiale.

⁷ Măsurate pe bază de eșantion național; în România se realizează prin Ancheta Integrată în Gospodăria, de către INSSE.

⁸ Pensiile private sunt „contabilizate” uneori drept venituri din muncă (cazul UK), subliniind astfel relația directă cu acestea, dependența de nivelul veniturilor din muncă și mecanismul competițional pe baza cărora se formează.

Impactul transferurilor din pensii asupra sărăciei situează România la nivelul mediu european (cu o reducere de 40,8% față de 41,6%, *Grafic 1*). Efectul semnificativ al pensiilor vine din numărul mare al populației beneficiare, depășindu-l pe cel al salariaților și de cuantumul ridicat (comparativ cu veniturile asistențiale). În România, rata de înlocuire a veniturilor din muncă prin pensii⁹ este între maximele europene, în ultimii 10 ani fiind constant depășită doar de Luxemburg și Franța, iar recent și de Italia, Ungaria și Spania (0,63 România față de 0,53 media UE28; Eurostat, *tespm100*).

Prin natura lor, veniturile de tip asistențial nu au valori ridicate și nu e de așteptat să producă efecte spectaculoase în reducerea sărăciei. Totuși, valori de 19–25% reducere a sărăciei inițiale prin asistența socială, adică cca. 10% populație salvată astfel de la sărăcie, înregistrează 12 dintre țările UE28, în timp ce în România reducerea cu 7,9% a sărăciei pretransfer (minimum european) salvează de la sărăcie doar 3,1% din populație (*Tabelul nr. 2*).

Tabelul nr. 2 prezintă impactul celor trei mari categorii de venit asupra dimensiunii sărăciei în câteva dintre țările UE28, selecția urmărind țări aflate în poziții extreme după indicatori definatori ai sărăciei, ca și apartenența la diferitele modele sociale discutate. Se observă că țările își pot păstra sau nu locul în ierarhia după dimensiunea sărăciei pre- și posttransfer, dovedindu-se astfel că riscul de sărăcie posttransfer nu este univoc definit de cel pretransfer. Ungaria, Irlanda și chiar Grecia, cu risc pretransfer similar sau mai mare decât al României, coboară notabil sub riscul de sărăcie al României posttransfer. Pe de altă parte, Rep. Cehă (ca și Olanda) se plasează la minimele europene atât pre- cât și posttransfer, în timp ce România se află între maxime în ambele momente. Pe ansamblu însă între cele două ierarhii există o corelație pozitivă semnificativă (coeficient de corelație de 0,427, semnificativ la nivel de încredere de 0,05), dovedind contribuția decisivă a veniturilor primare asupra nivelului general de trai în societate.

Cu un nivel al sărăciei pretransfer similar României, performanța mai ridicată a transferurilor (cu deosebire a celor asistențiale) duce Ungaria sub media europeană posttransfer. Un impact mai puțin accentuat al transferurilor asistențiale și performanțe ale sistemului de pensie similare Ungariei duc Polonia dintr-o poziție pretransfer mai favorabilă într-una mai defavorabilă posttransfer.

În Irlanda, cea mai slabă performanță europeană a veniturilor tip pensie este contracarată de cea mai bună performanță a veniturilor asistențiale, generând un

⁹ Raportul dintre nivelul median al veniturilor din pensie al populației 65–74 ani și nivelul median al veniturilor din muncă a populației 50–59, exceptând orice alt venit ar putea avea aceste persoane.

risc de sărăcie posttransfer, ca și o severitate a insuficienței veniturilor (deci a sărăciei¹⁰) sub media europeană (*Tabelul nr. 2*).

Prin comparație cu țări ale modelului sudic (Spania, Grecia), țări care pun accent pe implicarea familiei în sprijinirea celor în nevoie și alocă puțin în această direcție, dar considerabil pensiilor, România pierde printr-un punct de start mai dezavantajos și eficiență mai scăzută a veniturilor asistențiale comparativ cu Spania, respectiv printr-un notabil mai scăzut impact al pensiilor comparativ cu Grecia.

O intensitate accentuată a sărăciei ar putea să ducă la acumularea consecințelor negative ale insuficienței veniturilor curente și să le propage în timp dacă este de scurtă durată. Nu este însă cazul României, care, în plus față de un risc ridicat de sărăcie, are cea mai mare severitate și persistență a acesteia (*Tabelul nr. 2; Grafic 1*). Procentul celor care s-au aflat în risc de sărăcie în toți cei 4 ani ai din ultimii 4 a fost în 2015 de 15,9% față de 7,3% media UE28, respectiv față de cca. 11% în Bulgaria, Spania sau Lituania, țări care urmează imediat României în 2014–2015 (Eurostat, ilc_li511).

Tabelul nr. 2

**Caracteristici ale riscului de sărăcie și impactul transferurilor
în câteva țări ale UE28, 2015**

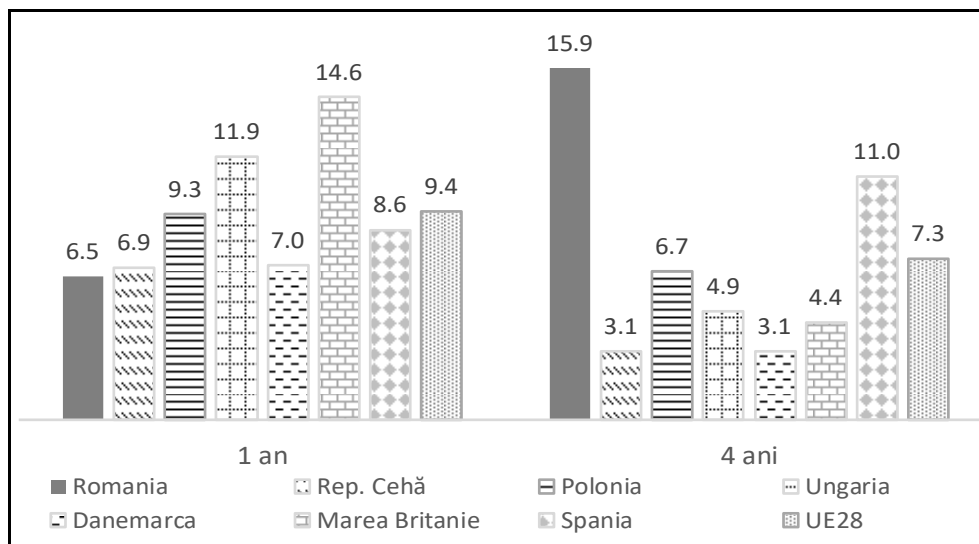
Indicatori/Țări		România	Rep. Cehă	Ungaria	Polonia	Danemarca	Irlanda	Spania	Grecia	UE28
Riscul de sărăcie pe categorii de venit	Venituri primare	49,5	37	49,1	43,6	40,6	46,3	47	52,9	44,7
	Venituri primare + pensii	29,3	16,8	25,7	22,9	25,8	36,2	30,1	25,5	26,1
	Venituri totale, posttransferuri	25,4	9,7	14,9	17,6	12,2	16,3	22,1	21,4	17,3
Reducerea riscului de sărăcie a veniturilor primare prin	pensii	40,8	54,6	47,7	47,5	36,5	21,8	36	51,8	41,6
	Venituri asistență și șomaj	7,9	19,2	22	12,2	33,5	43	17	7,8	19,7
Distanța medie a veniturilor celor săraci față de pragul de sărăcie		38,2	19,2	21,8	22,3	3,0	18,5	33,8	30,6	24,8

Sursa: Eurostat și prelucrări după tabela ilc_li02, ilc_li10, ilc_li09, tessi030.

¹⁰ Indicator definit prin distanța medie față de pragul de 60%. Aceasta reprezintă diferența dintre media veniturilor celor aflați sub pragul de sărăcie, raportat la nivelul-prag, exprimat procentual. Cu cât indicatorul este mai mare cu atât mai departe de prag sunt cei aflați în sărăcie, deci mai accentuată este sărăcia.

Grafic 1

Număr de ani în risc de sărăcie în ultimii 4 ani, %

Sursa: Eurostat, tabelai1c_li511.

Tabelul nr. 3

Coeficienți de corelație ai indicatorilor sărăciei

	% salariați în ocupare	Cheltuieli sociale, % PIB	Impact pensii	Impact asistență socială	Sărăcie posttransfer	Severitate sărăcie	Persistență sărăcie
Sărăcie pretransfer	-.365*	.063	.143	-.296	.584**	.487**	.613**
% salariați în ocupare	1	.234	-.342	.616**	-.527**	-.584**	-.536**
Cheltuieli sociale, % PIB	x	1	.078	.495**	-.501**	-.407*	-.387*
Impact pensii	x	x	1	-.517**	-.100	.188	.105
Impact asistență	x	x	x	1	-.733**	-.717**	-.705**
Sărăcie posttransfer	x	x	x	x	1	.784**	.861**
Severitate sărăcie	x	x	x	x	x	1	.781**

Sursa: calcule autor, media 3 ani, UE28 + Islanda, Norvegia, Elveția, Turcia.

* corelație semnificativă la nivel de semnificație de 0.05; ** corelație semnificativă la nivel de semnificație de 0.01.

Aceste observații motivează ipoteza conform căreia impactul scăzut al veniturilor asistențiale conduce la o severitate accentuată și la persistența sărăciei, ipoteză

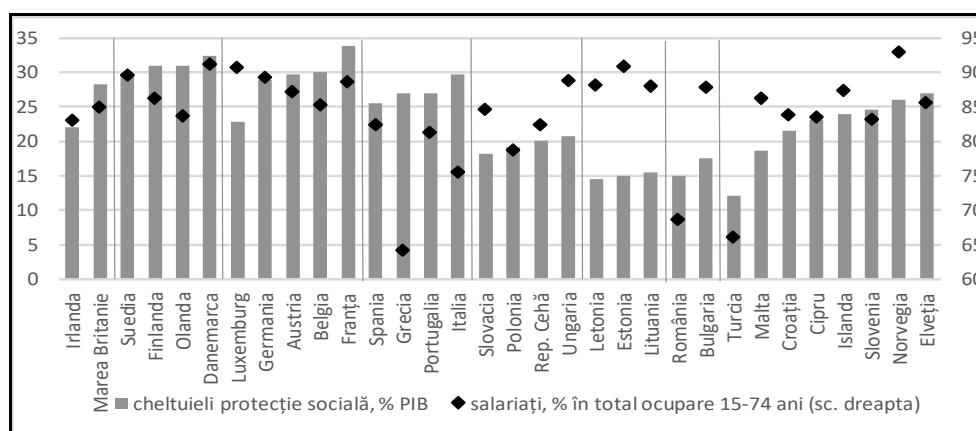
confirmată prin indici de corelație (*Tabelul nr. 3*). Datele indică lipsa corelației dintre impactul pensiilor și severitatea și persistența sărăciei, ca și o relație pozitivă între nivelul sărăciei pretransfer și acestea din urmă.

Deci, putem afirma că o sărăcie accentuată pretransfer nu este surmontată în termeni de intensitate și durată prin transferuri, că țările spațiului european tind să se bazeze fie pe veniturile din pensii, fie pe cele asistențiale în reducerea sărăciei pretransfer, dar eficiente în combaterea severității și duratei sărăciei sunt veniturile asistențiale. Această ultimă concluzie este previzibilă datorită faptului că ultimele sunt focalizate pe situații de necesitate, care de regulă mențin persoana la marginea sau în afara unor surse consistente de venit, în timp ce pensiile sunt, în mare măsură, dependente de veniturile din muncă.

O observație interesantă apare și în relație cu procentul de salariați în total ocupare, negativ corelat cu dimensiunea sărăciei pre- și posttransfer, severitatea și persistența sărăciei, dar pozitiv cu impactul veniturilor din asistență socială. Cu alte cuvinte, creșterea procentului de salariați în total populație ocupată crește premisele eficienței veniturilor asistențiale și diminuează riscul de sărăcie, inclusiv a celei severe. Cu unul dintre cele mai scăzute niveluri ale procentului de salariați (*Grafic 2*) performanța foarte scăzută a politicii sociale românești nu mai este surprinzătoare.

Grafic 2

Nivelul cheltuielilor sociale și al ocupării salariale în Europa

Sursa: date și prelucrări după Eurostat, tps00098, lfsa_egan, lfsa_eegaed, medii pe 3 ani.

MODELE SOCIALE EUROPENE: DIMENSIUNEA SĂRĂCIEI ȘI GRUPURI DE RISC

Datele aferente anilor 2013–2015, privind cheltuielile sociale și caracteristici ale dimensiunilor sărăciei, sunt coerente, pe ansamblu, cu clasificarea conturată de Boeri pe datele anilor '90. O diferență notabilă este aceea că poziția României nu

pare să se mai mențină intermediară între țările Grupului Vișegrad și cele Baltice, date fiind performanțele intervenției sociale la niveluri între minime în raport cu aproape toți indicatorii. Această situație reflectă fie confuzie în opțiunea pentru un model social sau altul (grupuri sau situații de risc prioritare), fie absența de fapt a unei politici de protecție socială. În relație cu veniturile primare se conturează o politică liberală, cu acceptarea inegalităților ridicate, lipsa de protecție la baza distribuției veniturilor (chiar mai accentuate decât al modelelor astfel definite – Anglo-saxon, Baltic), impozitare nediferențiată sau chiar regresivă, simultan cu intervenția redusă prin protecția socială dedicată segmentelor în nevoie.

Tabelul nr. 4

Impactul politicii sociale: dimensiuni ale sărăciei și inegalității, %

Indicatori/ Modele sociale		România	Model Anglo- saxon	Model Nordic	Model Continental	Model Sudic	Grup Vișegrad	Țări Baltice
Risc sărăcie	posttransfer	24,5	16,3	12,6	15	20,6	13,5	20,8
	pretransfer + pensii	28,8	33,4	25,7	25,9	27	21,5	27,6
	pretransfer	50	46,1	41,2	44	48,2	42,1	42
Grad urbanizare	orașe mari	10,2	15,7	14,3	18,2	18,4	8,7	15
	orașe și zone suburbane	17,6	15	11,3	14,9	19,4	12,6	20,2
	rural	37,8	16,7	12,4	12,9	25,5	17,6	26,1
Severitate sărăcie		35,5	19	18	18,9	30,3	22,4	23,8
Mediana/ media venit pretransfer		78,2	83,6	98,3	90	81,7	88,7	80,2
Gini	pretransfer	53,2	53,9	49,7	50,1	55,2	46,6	50,8
	posttransfer	35,7	31	26	28,4	33,9	27,2	35,2

Sursa: prelucrări după date Eurostatile_li09, ilc_li10, ilc_li02, ilc_li43, tessi030, ilc_di13, ilc_di12b, ilc_di12.

Cu protecție ridicată a ocupării și accent pe familie, ca loc de jure al îngrijirii celor în nevoie, Modelul Sudic este cel mai apropiat României ca dimensiuni și intensitate a sărăciei, având totuși o eficiență mai ridicată a politicii sociale. Cu cele mai slabe performanțe economice și sociale dintre țările spațiului european de dinaintea căderii comunismului, acest model urmează paternul țărilor fost comuniste în privința distribuției regionale a sărăciei, variind invers cu nivelul de urbanizare¹¹; o astfel de

¹¹ Urban mare = localități în care cel puțin 50% din populație locuiește în centre urbane; orașe și zone suburbane = localități în care mai puțin de 50% din populație locuiește în centre urbane, dar cel puțin 50% locuiește în clustere urbane. Centrul urban este o aglomerație de celule cu densitate de locuire ridicată (1 km² cu cel puțin 1 500 locuitori/km²) care sunt tangente între ele (dar nedigonale) și care au (împreună) cel puțin 50 000 locuitori. Clusterul urban este o aglomerație de celule de 1 km² cu 300 locuitori/km² și minim 5 000 locuitori http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Degree_of_urbanisation și /Glossary:Urban_centre.

tendință indică dezvoltarea polarizată a economiei, doar în jurul câtorva centre dinamice economice, care asigură locuri de muncă și (implicit) venituri mai mari, chiar și ulterior retragerii de pe piața muncii. România prezintă cea mai accentuată polarizare a riscului de sărăcie după acest criteriu, ceea ce atenuează valențele pozitive ale nivelului relativ bun de trai din urbanul mare.

Diferit de România țările Grupului Vișegrad au o polarizare a veniturilor pretransfer (Gini) chiar mai mică decât a țărilor nordice și doar minimal performanțe mai scăzute decât ale acestora în ce privește eficiența veniturilor asistențiale; se detașează totuși de modelele țărilor europene dezvoltate printr-o mai mare severitate a sărăciei.

Tabelul nr. 5

Impactul politicii sociale: sărăcia populației ocupate, %

Indicatori/ modele sociale	România	Model Anglo- saxon	Model Nordic	Model Continental	Model Sudic	Grup Vișegrad	Țări Baltice
salariați, 18–64 ani	5,3	5,5	4	7,1	8,8	5,4	7,9
salariați cu salarii mici (% , 2014)	24,4	21,4	8,8	12,4	14,4	19,8	24,1
Salariul mediu Ro/ Model (UNECE)	100	14,2	14,1	15	28,6	58,7	65,9
ocupați 18–64 ani, nesalariați	57,2	15,8	16	18	<u>24,5</u>	14,5	<u>23,7</u>
gospodării cu intensitate ridicată a muncii	12,5	2,7	3,2	4,8	5,1	3,8	5,6
Studii cel mult gimnaziale	45,6	11,6	8,2	16,2	<u>20,3</u>	19,4	<u>20,5</u>
Studii (post)liceale, profesionale	15,1	7,6	5,9	8	10,8	7,9	11,3
Studii universitare	0,8	4,2	3,3	4,5	4,3	2,2	4,4

Sursa: prelucrări după date UNECE și Eurostatile_ iw01, earn_ses_pub1a, ilc_ iw03, ilc_ iw04.

Statutul de salariat asigură în România o protecție ridicată comparativ cu restul populației românești, dar și cu spațiul european, depășiți fiind doar de țările nordice. Acesta este însă singurul indicator pozitiv în relația cu veniturile primare, care sunt la nivelul gospodăriilor dominante venituri din ocupare (*Tabelul nr. 5*).

Salariul mediu în România îl depășește doar pe cel al Bulgariei (UNECE¹²), reprezentând 14–15% din cel al Europei continentale și nordice, respectiv aprox. 60% din cel al fostelor țări comuniste. România se numără între cele 12 țări ale UE28 care a reglementat un nivel minim al salariului, de asemenea la unul dintre cele mai

¹² Prelucrări după UNECE, <http://w3.unece.org/PXWeb2015/pxweb/en/STAT...>, exprimat în USD, la rata curentă de schimb.

mici niveluri europene (38,2%, media 2013–2015; Eurostat, *earn_mw_avgr2*). Raportul dintre salariul minim și cel mediu este între cele mai mici (cu minimul situat deci departe de medie pe axa distribuției salariilor), similar Rep. Cehe și Slovaciei. Spre deosebire de acestea, însă, România are una dintre cele mai accentuate aglomerări ale veniturilor pretransfer în zona veniturilor mici, certificat prin cea mai mare pondere a salariilor mici în total salarii¹³, prin raportul mic între mediană și medie¹⁴ (similar Bulgariei, Greciei, Portugaliei, ultimele traversând recent și crize economice interne), ca și inegalitatea accentuată a veniturilor pretransfer (Gini).

Un decalaj accentuat între mediana și media veniturilor (deci un raport mic) expun marginalizării și excluziunii pe piața muncii persoanele cu nivel scăzut și chiar mediu de educație, angajatorii preferând pe un același nivel de salarizare personal cu competențe mai ridicate (în condițiile în care cererea există). Acest risc este prezent în România, unde se înregistrează cel mai mare decalaj în riscul de sărăcie în raport cu nivelul de educație; foarte accentuat pentru cei cu educație scăzută (dublu față de modelul sudic, singurul dintre modelele Europei Occidentale în care educația scăzută este semnificativ și pozitiv asociată primirii de beneficii sociale) și aproape inexistent pentru cei cu educație superioară¹⁵.

Într-o situație la fel de îngrijorătoare se află populația ocupată nesalariată, în rândurile căreia una din două persoane se află în risc de sărăcie; cele mai apropiate României, modelul sudic și cel baltic au un risc al sărăciei pe acest segment de doar 1 din patru persoane. Acaparată în activități slab productive, populația ocupată nesalariată, predominant rurală, aduce bugetului gospodăriei venituri mici, chiar non-monetare, ceea ce explică nivelul excesiv (dublu față de oricare alt model) al riscului de sărăcie în gospodăriile românești cu intensitate mare a muncii¹⁶.

Observând statistica riscului de sărăcie aferentă salariaților și adulților singuri non-vârșnici putem conchide că aceștia din urmă sunt preponderent salariați, aflându-se într-o poziție relativ favorabilă raportat la spațiul european. Pensionarii se plasează de asemenea într-o poziție relativ bună în tendința europeană; de remarcat aceștia pierd poziția unei performanțe de top, deși punctul de start și mecanismul în sine (riscul de sărăcie al salariaților și rata de înlocuire a salariilor din segmentul vârstnic al vârstei active prin pensii) sunt între cele mai favorabile europene. Țările modelului nordic, și chiar grupul Vișegrad, sunt singurele în care vârsta, și nu statutul de pensionar, pare să aducă protecție socială. Dinamica riscului de sărăcie din gospodăriile de adulți depinde de structura gospodăriei discutate (altfel spus de

¹³ Salariați cu câștiguri sub 2/3 din media câștigurilor orare brute.

¹⁴ Mediana indică nivelul sub care se aglomerează jumătate dintre venituri. Cu cât mai mic raportul față de medie, cu atât mai departe de medie, sub aceasta, se vor găsi jumătate dintre venituri.

¹⁵ În 2016 riscul de sărăcie asociat celor cu studii superioare a crescut la nivel apropiat modelului nordic.

¹⁶ Intensitatea muncii se referă la numărul de luni lucrate în anul de referință de către toți membrii în vârstă de muncă (18–59 ani) din gospodărie raportat la numărul total al lunilor în care teoretic aceștia ar fi putut muncii. Indicatorul contorizează populația 0–59 ani locuind în aceste gospodării. Intensitatea ridicată a muncii este definită de valorile de 0,85 și peste ale acestui indicator.

motivația care duce la locuirea în comun a mai multor adulți fără copii), dar am putea spune că reflectă atenția diferită acordă și altor riscuri (starea de sănătate, locuirea, șomajul); se remarcă Modelul Nordic și cel Continental, sau chiar Grupul Vișegrad, cărora Boeri le asocia și la mijlocul anilor '90 un consistent sistem al beneficiilor nonocupaționale (șomaj, boală, asistență socială).

Tabelul nr. 6

Impactul politicii sociale: grupuri țintă, %

Indicatori/ modele sociale	România	Model Anglo- saxon	Model Nordic	Model Continental	Model Sudic	Grup Vișegrad	Țări Baltice
Adult singur < 65	25	32,1	30,5	25	25	21,2	33,8
Rată înlocuire câștiguri prin pensii	0,7	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5
Pensionari 65 +	15,3	14,9	12,3	11,5	12,2	7,3	28,4
persoane 65 + ani	16,5	14,5	11,9	12,4	14,2	7,3	28,9
2 adulți, din care 1 sub 65 ani	15,1	10,3	8	9,5	16,2	10,4	15,5
3 + adulți	13,8	11,2	5,4	7,1	15,2	7	10,5
1 adult cu copii	35,3	32,9	23,9	35,6	35,9	31,8	41
2 adulți cu 2 copii	27,3	13	5,4	10,7	22,4	12,8	15,4
2 adulți cu 3 + copii	67,5	23,7	14,3	21,7	37,3	29,8	32,6

Sursa: prelucrări după date Eurostatilc_li03, ilc_pns6, tespm100, tessi120.

Înalt, și de asemenea îngrijorător, expuși riscului de sărăcie în România sunt copiii. Bazându-se pe venituri de tip asistențial, cu condiții restrictive de participare pe piața muncii (datorită timpului de muncă, nevoii de atenție acordată copiilor) familia monoparentală are un nivel general ridicat al riscului de sărăcie. Cel de-al doilea adult al familiei standard (2 adulți cu 2 copii) sau chiar faptul că este tipul de familie care asigură reproducerea naturală a populației (și deci susținută cu deosebire) scad notabil riscul de sărăcie al acestui tip de familie. România are cea mai scăzută performanță în această direcție și cel mai mare risc de sărăcie al acestui tip de gospodărie; scăderea riscului față de familia monoparentală este de doar 22% față de 77% în cazul Modelului Nordic, 69,9% al celui Continental sau chiar 62% al celui Baltic.

Creșterea numărului de copii crește riscul de sărăcie de 2–2,5 ori, doar că în timp ce în Modelul Nordic (caracterizat prin beneficii universale și măsuri active intensive de ocupare) riscul de sărăcie se oprește la 14,5%, sub cel al familiei monoparentale și la jumătate din cel al adultului singur nonvârșnic, în România ajunge la 67,5%, aproape dublând riscul familiei monoparentale și triplându-l pe cel al adultului singur nonvârșnic. Țările Baltice, care au demarat tranziția printr-o intervenție minimală a statului în protecția socială, s-au dovedit eficiente în a susține prin ocupare și beneficii alocate copilului familia cu mulți copii; riscul aici

pare să decurgă din lipsa de flexibilitate în ocupare, a serviciilor sociale dedicate sau, poate, criteriilor de eligibilitate ale familiei/ copilului pentru drepturile sociale (dat fiind risc excesiv al familiei monoparentale).

Evident, analiza riscului de sărăcie pe baza acestor date pierde din vedere alți posibili determinanți, precum numărul mediu de copii al familiei numeroase, vârsta medie în gospodărie, distribuția lor după gradul de urbanizare, proprietatea asupra locuinței, serviciile sociale la care au acces etc. Un exemplu în acest sens este cel al vârstnicilor din România, care, așa cum am văzut, fără să fie sever expuși sărăciei monetare se confruntă cu o lipsă cronică de servicii sociale absolut necesare lor – de sănătate, de suport social, socializare și timp liber. Cheltuielile pentru protecția vârstnicilor (altele decât pensiile) au reprezentat, în 2008, în România doar 0,04% din PIB față de 0,41% în UE27, în timp ce țări precum țările nordice și Austria alocau peste 1% în acest scop (Eurostat, tsdde530). Studii naționale cantitative și calitative, au identificat și alte segmente de populație pentru care insuficiența materială se împletește cu o serie de condiționări personale, culturale sau conjuncturale, cronicizând-o și conducând la fenomene de marginalizare și excluziune socială. Între acestea în România regăsim persoane cu dizabilități, etnici romi, tineri cu experiența centrului de plasament, foști deținuți sau consumatori de drog.

CONCLUZII

Presupuse cunoscute sau clare, urmărirea priorităților care guvernează politica socială a unei societăți este continuu provocată de dinamica economică și politică. Inconsecvența reglementărilor legislative de-a lungul tuturor domeniilor social-economice, ca și fixarea unor priorități sub presiunea momentului sunt determinanți ai eșecului în politica socială, exprimat prin rate constant ridicate ale sărăciei și inegalității.

Analiza veniturilor gospodăriilor, ca și profilul sărăciei conturează câteva concluzii cu privire la direcțiile de intervenție. Fără accent pe suport social (spre deosebire de țările nordice și Marea Britanie), cu o contribuție în buget a veniturilor din capital și proprietăți și între minime (spre deosebire de Rep. Cehă sau Ungaria), în absența veniturilor tip pensie privată nivelul sărăciei din România este puternic condiționat de veniturile salariale. Situația nu este singulară, studiul identificând contribuția definitorie a veniturilor primare asupra dimensiunii riscului de sărăcie posttransfer. Rezultă de aici o principală direcție de acțiune pentru combaterea sărăciei – politici de creștere a ocupării și control al inechității veniturilor din muncă. Veniturile în natură/non-monetare se constituie dintr-o sursă improprie unei economii moderne, prin producția și consumul generate de lipsa ocupării standard. Asocierea negativă a procentului de salariați în total ocupare cu indicatorii sărăciei (dimensiune, severitate, persistență) conturează cea de-a doua posibilă direcție de intervenție.

O a treia direcție rezultă din relația dintre suportul prin venituri asistențiale și intensitatea și persistența sărăciei, care motivează creșterea cheltuielilor de tip asistențial și mai buna lor focalizare.

Intensitatea și persistența sărăciei se resimt în consumul curent și de durată; dacă mici dezechilibre de venit pot fi soluționate prin măsuri financiare focalizate, ajustarea consumului de durată (educație, sănătate, locuire și dotare, etc.) presupune măsuri complexe, care interferează cu domenii precum cel fiscal, al politicii de locuire, al celor sanitare și de sănătate, serviciile sociale rezidențiale etc.

Între măsurile oportune în aceste direcții pot fi menționate:

- măsuri de creșterea ocupării standard, de calitate dezvoltate în jurul unei plan al direcțiilor prioritare de dezvoltare pe termen mediu și lung (vezi și secțiune privind ocuparea);

- creșterea suportului pentru dezvoltarea mic-antreprenoriatului local (prin programe de consiliere și asistență antreprenorială, programe de formare profesională continuă (CVT); stabilitate legislativă – schimbările în legislație să urmeze principiile ale justiției sociale asumate în cadrul unui program și nu decizii de moment (recomandări/priorități europene, electorale sau ajustări bugetare);

- reducerea impozitării pe forța de muncă, mai ales pe segmentul veniturilor mici; introducerea impozitului progresiv pe venituri anuale;

- agrearea unui coș minim de consum la nivel național ca reper al dinamicii salariului minim; revizuirea sa periodică prin consultări între partenerii sociali, Ministerul Muncii, Instituții de Cercetare ale Academiei Române și alte instituții centrale care gestionează date statistice relevante;

- formularea unor principii ale justiției sociale și ale unor grupuri/situații prioritare de suport în acord cu situație actuală și direcțiile prioritare de dezvoltare; ajustarea tuturor reglementărilor legislative în acord cu aceste priorități (legislația muncii, fiscalitate, protecție socială, locuire, sănătate, educație);

- observarea dinamicii contextelor de risc și profilului socioeconomic al grupurilor de risc și identificarea potențialelor noi situații/grupuri de risc;

- mai buna lor focalizare a cheltuielilor dedicate asistenței sociale; îmbunătățirea comunicării interinstituționale între entități care lucrează cu diferite grupuri de risc, mai buna comunicare cu ONG-urile active în domeniul social, mai frecventul apel la transferuri sociale non-monetare;

- dezvoltarea serviciilor sociale, inclusiv prin atragerea ONG-urilor locale în programul de intervenție socială; aceasta ar permite mai buna identificare a nevoii și mai buna gestionare a resurselor locale potențiale;

- programele de suport a grupurilor de risc de locuire (tineri, vârstnici singuri cu sau fără probleme de sănătate, familii sărace) și programe focalizate de suport necesită cu deosebire o planificare strategică, dat fiind că investiția curentă produce efecte într-un orizont de timp cel puțin mediu.

BIBLIOGRAFIE

- Barr, N., *The economics of the Welfare State*, 2nd edition, Stanford, Stanford University Press, 1993.
- Boeri, T., *Let Social Policy Models Compete and Europe Will Win. Transatlantic perspectives on us-eu economic relations: convergence conflict and cooperation*, Harvard, John F. Kennedy School of Government, 2002a, disponibil online la https://sites.hks.harvard.edu/m-rcbg/Conferences/us-eu_relations/boeri_us_european_trends.pdf.
- Boeri, T., *Social Policy Models in Transition: Why so Different from One Another?*, Milan, Bocconi University – IGIER, CEPR, 2002b, disponibil online la <ftp://ftp.igier.unibocconi.it/homepages/boeri/2002/02A-39Ref1.pdf>.
- Cerami A., Stănescu S., Welfare State Transformations in Bulgaria and Romania, în Cerami, A., Vanhuysse, P., (eds), *Post-Communist Welfare Pathways*, London, Palgrave Macmillan, 2009.
- Cowell, A., Frank, A., *Income Distribution and Inequality*, Suntory and Toyota International Centres for Economics and Related Disciplines, London School of Economics, DARP 94, 2007, disponibil online la http://eprints.lse.ac.uk/3780/1/Income_Distribution_and_Inequality.pdf.
- Esping-Andersen, G., *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Cambridge, Policy Press, 1990.
- Esping-Andersen, G., *Social Foundations of Post-Industrial Economics*, Oxford, Oxford University Press, 1999.
- Ferrera, M., *The Four "Social Europes": between Universalism and Selectivity*, in The Future of European Welfare. A new social Contract?, Rhodes M and Mény Y., eds., London, Palgrave Macmillan, 1998.
- Ilie, S., *Granițe regional-locale ale bunelor practici în ocuparea grupurilor vulnerabile; comentarii pe marginea unui seminar internațional*, în „Revista Calitatea Vieții”, nr. 2, 2014, pp. 193–202.
- Townsend, P., *Poverty in the United Kingdom. A Survey of Household Resources and Standards of Living*, Middlesex, England, PenguinBooks Ltd, Harmondsworth, 1979.
- Lackó, M., *Hidden Economy – An Unknown Quantity? Comparative Analysis of Hidden Economies in Transition Countries in 1989–1995*, Jubiläumsfonds Research Project Nr. 6882 of the OeNB (Project title: Hidden Economy and Labor Market in Post-socialist Countries), 1999, disponibil online la <http://www.econ.jku.at/papers/1999/wp9905.pdf>.
- Stroie, S., Politici de suport pentru șomeri, în Zamfir, C., (coord.), *Politici sociale în România*, București, Editura Expert, 1999.
- Townsend, P., *Poverty in the United Kingdom. A Survey of Household Resources and Standards of Living*, Middlesex, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, England, 1979.
- Visser, J., *Wage Bargaining Institutions – from crisis to crisis*, în „Economic paper 488”, E.C., Brussels, 2013.
- Zamfir, E., Mecanismele producerii bunăstării în economia de piață, în Zamfir, E., Zamfir, C., (coord.), *Politici sociale. România în context european*, București, Editura Alternative, 1995.

The article observes the dynamic of poverty by stages of households' income formation and by groups. Based on data from 2013–2015, the study lays out indicators of poverty and inequality in Romania compared to European countries, grouped by the social models outlined by Boeri in early 2000. Rarely approached in comparative studies, the structure of household budgets in several European countries is a preamble of the analysis. The conclusions of the analysis lead to the formulation of possible intervention directions to increase the performance of the Romanian social policy.

Keywords: poverty, social protection efficiency, household budget.

Primit: 07.08.2017

Acceptat: 06.09.2017